

ДВАЙСЕТ И ДВЕ

Дотичал горящ през полето.

Всички го очаквали на поляната, заградена с декорите на каубойския град Сийдър Вели, който имаше само фасади, а зад тях нищо, вятър.

Една камера била вкопана в земята и зад нея лежал вторият оператор, мъчейки се да получи висок хоризонт и да хване човека, който тича от дълбочина. Друга камера, повдигната с кран, снимала цялата сцена отгоре. Тишина била притиснала Сийдър Вели.

Френк Саймънс седял на сгъваемия си стол, заобиколен от свита помощници, асистенти и подмазвачи. Там имало още и незаети статисти, реквизитори, шофьори и няколко фоторепортьора... Личният секретар на Саймънс се грижел чашата му да бъде винаги до половина пълна.

- *Fire!* - чули крясък още преди да се появи Але в кадър.

- *Fire . . .* - викал, тичайки към означеното с парче тухла място в центъра на Сийдър Вели.

- *Fire!* - крещяла младата пламтяща факла, докато тичала към сянката на прославения си двойник Джеймз Дийн.

Казват, че четири пъти извикал "*Fire*".

Fire! Fire! Fire! Fire!

Кони Уест изплюва цигарата през парапета и става от стола.

Fire! Fire! Fire! Fire!- преди да е паднал на точно определено място, за да се опита да угаси огъня. Пламъкът го обхванал откъм гърба. Борейки се с него той паднал в жълтия прахоляк. Камерите не преставали да жужат.

Френк Саймънс пръв усетил, че нещо не е в ред с Але. Викнал по мегафона да го угасят и хората се затичали. Няколко души се хвърлили върху Але, а Зденко Павличек донесъл отнякъде едно войнишко одеяло, но било късно - Але прекалено дълго горял.

Главният пиротехник този ден бил мъртво пиан, затова изпратил брат си на снимачната площадка. И макар братът да се кълял в децата си, че бил намазал Але с *борофикс*, безвредно лепкаво вещество, което в такива случаи се употребява за правене на *студен огън*, Але все пак изгорял.

Казват, че Але преди това бил помагал на хората, които поливали с бензин оборите на Спенсър, та възможно да се било разляло от този бензин по костюма му; кой знае какво било и как станало тъй, че Але да изгори, но след този случай белградските каскадьори ги застраховат.

Когато най-после загасили огъня, Але лежал в краката на хората, викайки все още *Fire!* и треперел като в някаква треска, всяка частица от неговото тяло треперела - и ръцете, и брадата; зъбите му тракали и никой не смеел да го докосне, никой не се решил да вдигне Але на носилка, докато след половин час паника не го взели с войнишкото одеяло, пренесли в "лендровъра" на екипа и полетели към града.

През целия път Але викал *Fire!*, отначало силно, а после по-слабо и по-слабо и може би щели да го спасят, ако го били приели в първата болница, на която попаднали, но шофьорът изобщо не можел да открие дежурната болница и така се лутали с Але от поликлиника на поликлиника, чакали дежурни лекари, попълвали някакви формуляри, пък и

никой не знаел нито как се казва Але, нито кой е, нито какъв е, докато не го приели във Военна болница, в хирургията, и откарали Але с количка до операционната зала.

Вечерта, когато узнах какво са направили на Але, се разтичах да го търся. Отначало взех такси, но щом ми намаляха мангизите, продължих да обикалям по болниците пеш и го открих чак в третата. Във военната, но войникът на входа не искаше да ме пусне в района на болницата, затова двеста метра по-надолу прескочих железната ограда с шипове, попитах санитарките къде карат изгорените момчета и така, след няколко часа, най-после открих Хирургията, чиито врати до една бяха затворени.

Обикалях тази жълта сграда от всички страни, като търсех начин да се вмъкна вътре, а след това започнах да свира нашия сигнал през интервали от едно преброяване до сто, непрекъснато обикаляйки хирургическата клиника. В един момент ми се стори, че чувам отдалечено призрачно изсвирване някъде отвътре и затова завиках, закрещях *Але* в центъра на осветен кръг, хвърлян от болничната лампа, докато не отвориха и не ми казаха, че Але бил умрял.

Че бил умрял.

Не обичам хората да казват, че Але бил умрял. Аз казвам: "Когато Але загина". Така е по-добре. Умира се, вероятно, бавно, не зная нищо за умирането, но се умира, предполагам, от някаква болест и в кревата, дълго, дълго, а Але *загина* в центъра на Сийдър Вели, викайки *Fire!* и това видели всички; дори Френк Саймънс лично, представете си, господин Френк Саймънс се опитал дори да помогне на Але, да, самият Френк Саймънс - на Але, Френк Саймънс, лично!

Кой знае, може би Але щял да стане новият Джеймс Дийн, ако не беше изгорял в Кошутняк? Хората все още

търсят по света новият Джеймс Дийн, търсят го вече петнайсет години и от време на време им се струва, че най-накрая са го открили, но Але щеше да надиграе всички тези лъже-джеймз-дийновци, защото той не приличаше на Джеймс Дийн, той *беше* Джеймс Дийн!

През 1962 г. видях как Але гори. В кино *Балкан* даваха *Златото от Сийдър Вели*. Беше зима и от високата цилиндрична ламаринена печка излизаше неприятна кисела миризма на запалена стърготина, която не можеше да се разгори. Гледах този идиотски филм и седемте дена, докато го даваха. На прожекциите от девет часа дремах на мястото си и се будех точно на *Fire!*, точно на онова място във филма, където Але се появява като малка черна точица, а Кони Уест изплюва цигарата през парапета и става от стола. Но това не беше гласът на Але. Бяха го озвучили там - в Америка. Виждаше се как тича, как се приближава към камерата и как се спъва, виждаше са как пада и как вика за последен път *Fire!* - видях лицето на Але в едър план, светлите му очи, чиито зеници бяха на петънца (наистина, много добре снимано), естествено, всичко твърде кратко, а после цап - тряс! - хората на шерифа наскочаха по паркираните коне. Броях: Але беше на платното докато преброиш до седем.

През 1962 година имах налудничавата идея, че един ден страшно ще забогатеея и като някой маниак ще откупя ролката с Але. Щях да си я въртя само за себе си в голямата си къща на брега на Сава, някъде край Обреновац, най-добре срещу Баричка Ада; щях да я въртя на нашите приятели, на Мима, на всички онези, които някога познаваха Але. Но, кой знае, и да позабогатееш, дали американците щяха да се съгласят да ми продадат тази ролка, и къде ли е изобщо днес този доказано най-слаб филм на Саймънс, нас-

коро след който той съвсем престанал да снима? Може би в някоя американска кинотека, кой знае?

От време на време го прожектирам в главата си и виждам как ме гледа уплашеното лице на Але: пот, прах, сълзи и, мамя ли се? - яд, че е излъган, оставен без избор, сам на онази поляна, с черна дيريا от дим сред пламъците, които лижат краищата на кадъра, когато се появи в едър план...

Известно време ми се струваше, че виждам всичко това, но като се минаха годините, виждах все по-рядко и по-рядко *това*, изобщо не можех да си спомня нито лицето му, нито цвета на очите, нито кожата, нищо, докато не извадя от един плик рядката му фотография, от която ме гледа Але-хлапакът, връстник на днешните хлапаци, но си го представям някак си другояче - за мен той е винаги някой, който е по-голям с две години от мен, някой - защитник, по-голям брат, някой, на когото човек може да се уповава, някой, който ще скочи от автобуса за Белград само затова, че аз като по-несръчен съм останал на спирката. И, струва ми се, че така ще бъде дори и тогава, когато стана стар досадник, и тогава Але ще ми изглежда две години по-възрастен, на колкото и години и да е, въпреки че мога да му бъда дядо! Не знам, но така ми се струва.

На следващия ден след онази нощ в болницата, отидох във Филмовия град. Искях да видя *онова* място. Но екипът на Саймънс се беше изпарил нанякъде, жива душа нямаше в Сийдър Вели. Вероятно са атакували някой друг обект? Реквизиторът ми даде нещата на Але след много увещания. Съдията потвърди, че сме приятели и само клатеше с глава, казвайки: "Такова момче, такова момче..."

Подписах декларация, че съм получил нещата и, като в някакъв сън, без да осъзнавам изобщо какво се е случило и

че Але вече го няма, тръгнах надолу по Кошутняк с неговите вещи, завързани с жълтия му колан.

Седнах на някаква шума и развързах вързоп: вътре бяха половинките му обувки, вътре беше смачканата му риза със сива следа от пот по яката, една синя фланелка и Миминия пуловер, за който толкова му завиждах. Загинал беше с техните дрехи. Оставил беше на себе си само бельото и чорапите си - тях ги нямаше между нещата.

Седях така на шумата и разглеждах наследството на Але. Беше ме срам, че не плача, но изобщо не ми се плачеше, затова взех Миминия пуловер, но пак не идваше. Изобщо не можех да предизвикам сълзите си! Стори ми се, че съм страшно закоравял, че в същност съм курва, която с периферията на мозъка си е пожелавала смъртта на Але.

Взех тогава дясната му обувка и разгледах отпечатъка от крака на Але, който беше оформил тази стара, евтина кожа и чак когато обърнах обувката наопаки и се загледах в изтърканата ѝ подметка, чак тогава нещо стегна гърлото ми, а сълзите рукнаха от очите.

Това беше износена обувка с измачкана и напукана кожа. Знам и кога я купихме; точно си спомням и магазина до "Лондон" и как с дни го обикаляхме, оглеждахме от всички страни, сравнявахме с други обувки на витрината, пресмятахме и най-после влязохме вътре, в магазина, за да му ги купим, тези обувки. Този ден той носеше стари сплъстени чорапи с дупка на пръстите, затова скришом, докато продавачката отиде в склада да му ги донесе, издърпа колкото се може повече чорапа и го подгъна под ходилото си и така чакаше да премери новите обувки, а старите лежаха съдвкани и повърнати край новата, дясната, която сякаш току-що е излязла изпод чука, толкова беше твърда и лъскава кожата ѝ.

- Дайте ми и другата! - каза той и излезе с новите черни обувки, които се отличаваха от останалите части на облеклото му, а старите, така, опаковани, хвърлихме в кофа за смет и побързахме да полеем събитието.

Да полеем новите обувки за пролетта, тези същите, които сега държа в ръце!

Седях, значи, там и си поплаках, а когато ми мина, свих отново всички неща на Але в Миминия пуловер и здраво ги затегнах с колана. Малко се подвоумих дали да не облека пуловера (толкова дълго го желяех, а на Але вече нямаше да му бъде нужен), но се отказах, защото ме досрамя, въпреки че Але ми позволяваше да го нося понякога, и така, не го облякох, а занесох вързопа в Студентския град и го сложих върху шкафа на Але.